

3.1. *Lingua inicial en Galicia.*

Entre os trazos sicosociolóxicos que caracterizan o individuo, a lingua inicial é un dos máis representativos, chegando a funcionar como categorizador universal na formación das identidades colectivas. Pode dicirse que, salvo limitacións físicas ou síquicas, tódolos seres humanos adquiren e desenvolven plenamente unha ou varias linguas desde o momento do seu nacemento; lingua ou linguas que ademais, e en xeral, acompañarano durante toda a súa vida, e a través das que se socializará. Como xa se indicou anteriormente, o que caracteriza a lingua inicial é a súa adquisición espontánea, fronte á aprendizaxe dunha segunda lingua que habitualmente se aprende dunha maneira máis formal, na maior parte dos casos a partir da chegada á escola.

No caso de comunidades nas que conviven máis dunha lingua, e aínda que só sexa por motivos distribucionais, semella apropiado dispoñer de información relativa non só ó número de falantes de cada unha delas, senón que tamén pode ser interesante coñecer *quen* son eses

falantes, como están distribuídos no espectro social, *que* tipo de relación teñen coa(s) outra(s) lingua(s), etc.

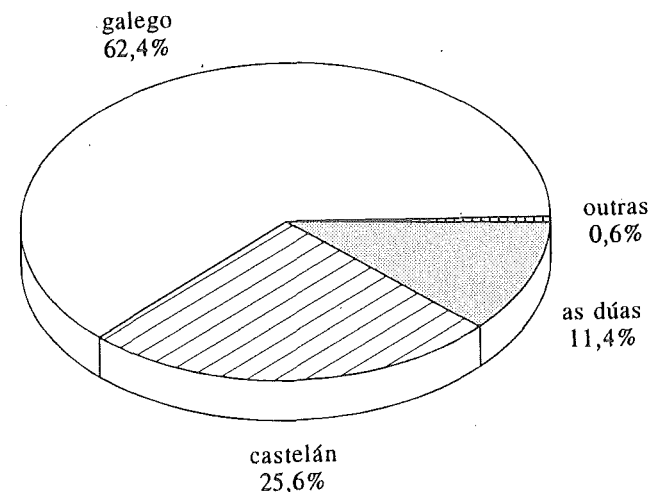
Os datos manexados na elaboración do MSG amosan que a maioría dos entrevistados, un 62.4%, é galegofalante inicial, e que tan só un de cada catro tivo como primeira lingua o castelán (véxase gráfico 3.1). Ademais, en Galicia hai un 11.4% de bilingües iniciais e un 0.6% de individuos que aprenderon a falar nunha lingua distinta das usuais nesta comunidade¹. Na táboa 3.1 presentámo-los cruzamentos entre as distintas variables sociais (idade, sexo, hábitat, estudos, etc.) e a lingua inicial dos entrevistados². Destas, as que inciden en maior grao na súa distribución son a idade e o hábitat de nacemento. A idade, por servir como instrumento de cálculo dos cambios lingüísticos no que se coñece como *tempo aparente*, é dicir, estudos que intentan investiga-los cambios dunha lingua comparando os hábitos lingüísticos dos falantes máis vellos con aqueles dos máis novos, asumindo que as diferencias entre eles reflicten cambios que se están a producir nese momento dentro da lingua. Con esta técnica evítase a necesidade de recoller datos en dous momentos diferentes para comproba-los cambios acontecidos, e que equivalería traballar a *tempo real*.

¹ Por tratarse dunha porcentaxe tan reducida (0,6%), e dada a heteroxeneidade das linguas que aparecían neste valor, optamos por reflectilas unicamente nas táboas e gráficos, pasando por alto calquera comentario relacionado con elas.

² Nos mapas que aparecen ó final do volume, pódese ve-la distribución da lingua materna (mapas 1, 2 e 3) e da perda interxeracional do galego (mapa 4) non só nos seis sectores traballados, senón en toda Galicia (os 34 sectores cos que se está a elabora-lo MSG).

Gráfico 3.1

Distribución da lingua inicial en Galicia

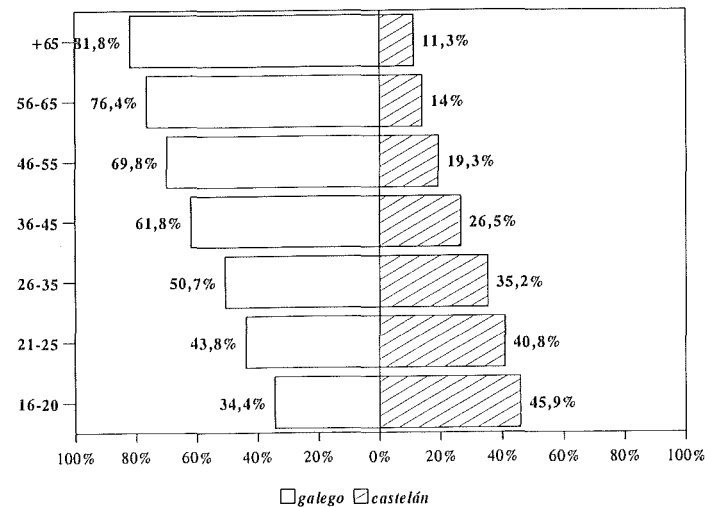

Aínda que a porcentaxe de galegofalantes iniciais é considerablemente alta no conxunto de Galicia, ó ter en conta a idade dos entrevistados percíbense diferencias significativas entre os distintos grupos³. Así, mentres un 81.8% dos maiores de 65 anos é monolingüe inicial en galego, entre os máis novos (grupo de 16 a 20 anos) a porcentaxe baixa ata o 34.4%, tal como pon de manifesto o gráfico 3.2.

³ Nos gráficos desta sección, a idade aparece desglosada de maneira distinta á habitual no resto do traballo, ó se-la lingua inicial unha variable que presenta diferencias significativas no grupo de menor idade. Pretendíase que se apreciase con maior nitidez as diferencias que podía haber nos grupos máis novos. A reagrupación estableceuse do seguinte modo: 16-20; 21-25; 26-35; 36-45; 46-55; 56-65; +65.

Gráfico 3.2

Lingua inicial por grupos de idade no conxunto de Galicia (monolingües)

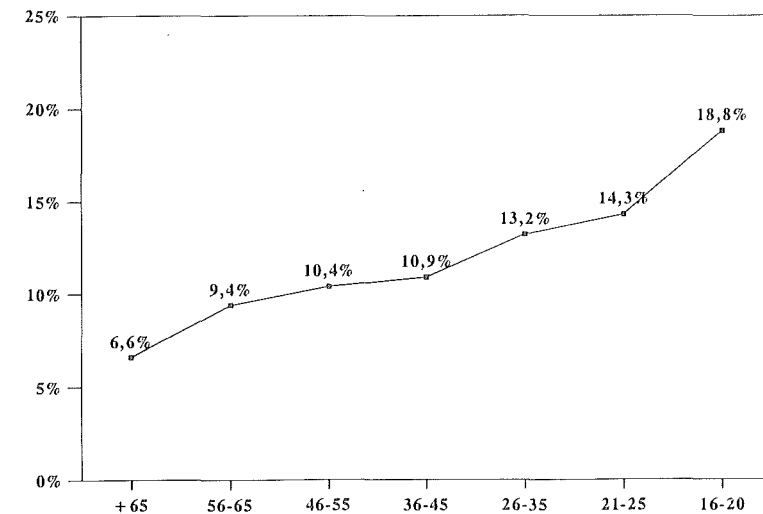

Como se ve, a porcentaxe de galegofalantes iniciais é moito maior nos grupos de máis idade. Tan só un 11,3% dos entrevistados maiores de 65 anos aprendeu a falar en castelán. A porcentaxe de castelán aumenta progresivamente a medida que diminúe a idade dos entrevistados, acadando un 35,2% entre os de 26 a 35 anos ou chegando a un 45,9% de lingua inicial castelán nos entrevistados menores de 20 anos. A diferenza de máis de 70 puntos que se observa entre os valores 'galego' e 'castelán' no grupo de maior idade diminúe nos outros grupos, indicio de que nos últimos 50 anos se pasou dun elevado predominio do galego como primeira lingua a unha situación de perda de monolingües iniciais deste idioma moi considerable. Sen embargo, cómpre salientar que só nos menores de 20 anos o castelán está máis presente có galego. No resto, o predominio deste último é máis claro nos que teñen máis de 26 anos.

En canto ós que aprenderon a falar nas dúas linguas (ou bilingües iniciais), observáse a mesma pauta de asociación coa idade, xa que é nos individuos menores de 20 anos onde as porcentaxes de bilingüismo inicial son máis altas. No gráfico 3.3 móstrase a distribución dos bilingües iniciais segundo os diversos grupos de idade.

Gráfico 3.3

Bilingües iniciais por idade no conxunto de Galicia

Como no caso dos monolingües en castelán, as probabilidades de atopar individuos bilingües aumentan a medida que descendemos na idade. Así, mentres que no grupo comprendido entre os 16 e os 20 anos un 18,8% tivo tanto o galego coma o castelán como primeira lingua, nos demais grupos a porcentaxe non chega ó 15%, e nos maiores de 55 anos está por debaixo do 10%. Polo tanto, se temos en conta os individuos menores de 20 anos que adquiriron o galego como lingua inicial (monolingües nesta lingua ou bilingües), a porcentaxe acada o 53,2%, de onde pode concluírse que, en calquera dos grupos de idade, máis da metade da poboación de Galicia aprendeu a falar nun medio onde o galego era un código usual, aínda que parte deles tamén aprenderan a falar en castelán⁴.

Ademais da asociación entre lingua inicial e idade, hai que destacar tamén a relación entre os diversos tipos de hábitat de nacemento dos individuos e a lingua na que aprenderon a falar. O cadro 3.1 lémbraos como está representada a poboación segundo o hábitat de nacemento na mostra xeral:

⁴ Sen embargo, estas cifras non nos deben levar a engano, xa que hai que ter en conta que a suma de monolingües en castelán e bilingües iniciais acada o 64,7% no grupo 16-20 anos.

Cadro 3.1. Distribución da poboación segundo o hábitat de nacemento⁵

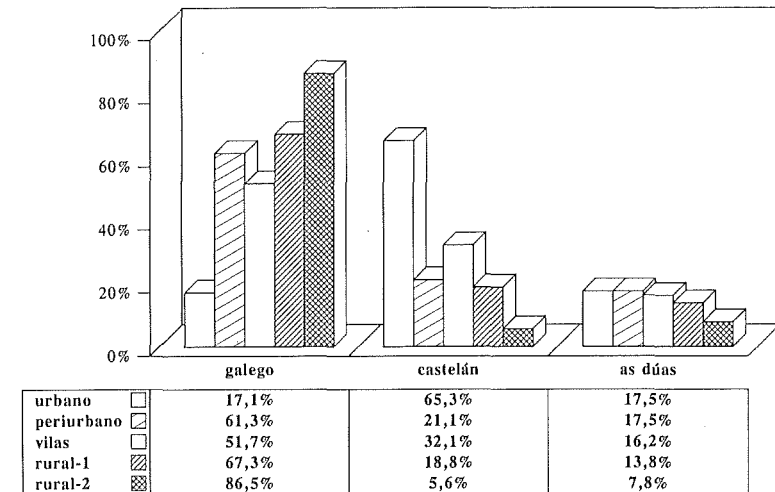
Hábitat	%
urbano	17,2%
periurbano	3,7%
vilas	11,7%
rural-1	10,4%
rural-2	50%
nacidos fóra de Galicia	7,1%

Se prestamos atención agora á táboa 3.1, o galego aparece como a lingua inicial maioritaria dos entrevistados que naceron nun medio non urbano, acadando no caso do rural-2 unha proporción de algo máis de 4 de cada 5. Pola contra, nas cidades aparece un alto grao de castelanización inicial que supera o 65%. Entre os entrevistados nados no periurbano, que, como xa quedou dito no capítulo de metodoloxía, comprende os núcleos xeograficamente distanciados da cabeceira en concellos urbanos pero cunha forte dependencia desta, hai unha gran presenza de galego como primeira lingua, de tal xeito que case 2 de cada 3 entrevistados aprenderon a falar neste idioma. Como se verá ó longo do presente traballo, este tipo de hábitat está menos castelanizado cá maioría das vilas de Galicia. A diferenza de monolingües iniciais en galego entre as vilas e o periurbano é de case 10 puntos a favor deste último. O gráfico 3.4 recolle estas diferenzas:

⁵ Na categoría 'urbano' inclúense os casos de **urbano-I** e **urbano-II**. Así mesmo, por vilas entendemos **vilas-I**, **vilas-II** e **vilas-III**. Para unha aclaración destas etiquetas, véxase o capítulo de metodoloxía.

Gráfico 3.4

Lingua inicial segundo o hábitat de nacemento no total de Galicia

O proceso de castelanización que se está a dar en Galicia reflíctese de maneira especial nas diferenzas entre os distintos tipos de rural. Mentres entre os entrevistados nados no rural-2 a porcentaxe de castelanfalantes iniciais é case insignificante (5.6%), no rural-1 (lémbrese que se trata de entidades de poboación que presentan unha maior concentración poboacional có rural-2) a porcentaxe elévase ata o 18.8%. Os bilingües iniciais son máis numerosos entre os que naceron no rural-1, 13.8%, ca entre os nados no rural-2, 7.8%. Esta tendencia mantense a medida que aumenta o carácter urbano do tipo de hábitat, tal como aparece na táboa 3.1. Se se ten en conta a idade dos entrevistados a perspectiva de dito proceso aparece con maior claridade. No cadro 3.2 apréciase que un 73.4% dos menores de 25 anos nados no rural-2 son monolingües iniciais en galego, porcentaxe que descende ata o 46.6% entre os que naceron no rural-1.

Cadro 3.2. *Lingua inicial dos menores de 25 anos segundo o hábitat de nacemento*

Hábitat de nacemento	galego %	castelán %	as dúas %
urbano	12,3%	69,0%	18,6%
periurbano	32,4%	39,3%	28,3%
vilas	27,1%	50,1%	22,8%
rural-1	46,6%	35,0%	18,2%
rural-2	73,4%	13,9%	12,5%

O periurbano mostra novamente unha porcentaxe de galego maior cá das vilas, ademais de se-lo tipo de hábitat onde hai máis bilingüismo inicial entre os menores de 25 anos.

Segundo os nosos datos, un 7.1% dos galegos naceu fóra de Galicia. Destes, un 12.3% tivo como lingua inicial o galego (táboa 3.1). Estamos ante casos de individuos que aprenderon o galego na casa pero que, dadas as circunstancias, empregaban outro(s) código(s) cando se atopaban noutras situacións (é moi improbable que fóra de Galicia falasen galego en ambientes non familiares). Se considerámo-la lingua habitual destes entrevistados, resultan ser casos dunha forte castelanización, cun 70.2% que fala habitualmente só castelán ou máis castelán.

Con certa frecuencia, en situacións onde conviven máis dunha lingua, aparecen casos de mobilidade dun idioma a outro. Dito doutro xeito, os individuos poden cambiar de lingua ó longo da súa vida por razóns moi diversas. Este cambio está relacionado, como é lóxico, coa distribución da lingua inicial. De feito, parece ser un fenómeno máis habitual do que podería estimarse. Tan só un 56.5% dos individuos entrevistados asegura que sempre usou a lingua na que aprendeu a falar, polo que se pode dicir que en Galicia o fenómeno da inestabilidade lingüística parece bastante frecuente. Dos datos deste traballo podemos extraer dúas consideracións xerais:

1. Máis da metade (xustamente o 55.8%) dos que afirman ter feito algún tipo de cambio de lingua ó longo da súa vida eran galegofalantes inicialmente, mentres que un 37.4% aprenderon a falar en castelán.

2. Entre os galegofalantes iniciais tan só cambiou de lingua un 38.9%, fronte ó 63.5% de mobilidade entre os que tiveron o castelán como primeira lingua.

Trátase de dúas lecturas dun mesmo cruzamento. En realidade, non é estraño o primeiro fenómeno, xa que hai que lembrar, tal como aparece no gráfico 3.1, que na mostra coa que traballamos a maioría dos entrevistados (62.4%) é galegofalante inicial. Por iso, do 43.5% que cambiou de lingua ó longo da súa vida tan só un 37.4% era castelanfalante inicial:

Cadro 3.3. *Distribución dos individuos que cambiaron de lingua segundo a súa lingua inicial*

Lingua inicial	Non cambiou de lingua (56,5%)	Cambiou de lingua (43,5%)
galego	67,4%	55,8%
castelán	16,6%	37,4%
as dúas	15,7%	5,8%
outras	0,3%	1,0%
Total	100%	100%

Entre os bilingües iniciais o cambio hai que entendelo cara a unha maior preponderancia dunha das dúas linguas en detrimento da outra. Nese sentido, cambiou de lingua un 5.8% dos bilingües.

Sen embargo, se tomamos como punto de partida a lingua inicial (e non o feito de cambiar ou non de lingua), e a cruzamos coa posibilidade de cambio, adquire sentido o afirmado no punto 2, que vén dicir que do 25.6% dos entrevistados que aprenderan a falar en castelán, practicamente dous de cada tres modificaron dalgún xeito a súa conduta lingüística:

Cadro 3.4. *Mantemento e cambio da lingua inicial*

Lingua inicial	Non cambiou de lingua (56,5%)	Cambiou de lingua (43,5%)	Total
galego	61,1%	38,9%	100%
castelán	36,5%	63,5%	100%
as dúas	78,0%	22,0%	100%
outras	30,0%	70,0%	100%

Cómpre engadir que cando falamos de cambio estamos a referirnos a certas modificacións caracterizadas pola inclusión, nalgunha medida, da outra lingua no conxunto das prácticas lingüísticas dos entrevistados. No caso de Galicia, onde conviven dúas linguas moi próximas entre si, este tipo de cambios non implican abandono do uso do primeiro idioma. En termos xerais, só en casos moi concretos se dan as circunstancias adecuadas para que un individuo (ou unha colectividade) deixe de usar por completo a lingua na que aprendeu a falar. A tendencia do cambio máis frecuente que atopamos nestes momentos en Galicia é cara a un bilingüismo con maior preponderancia da lingua inicial de cadaquén. Así, por exemplo, entre os castelanfalantes iniciais que cambiaron de lingua nalgún momento da súa vida (é dicir, que introduciron nalgún sentido o galego), máis dun 95% admite desenvolverse habitualmente nas dúas linguas, pero cunha forte inclinación cara ó castelán. A opción 'máis castelán' aparece nun 72.2% dos casos. Aínda máis clara é a distribución no caso dos galegofalantes iniciais, entre os que un 80.9% fala habitualmente 'máis galego'.

Independentemente de cal fose a lingua inicial, na maioría dos entrevistados que empezaron a usa-la outra lingua os cambios producíronse antes dos 30 anos:

Cadro 3.5. *Castelanfalantes iniciais que afirman ter cambiado de lingua*

	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	Total
Lingua ata os 13 anos	67,8%	29,3%	2,7%	0,2%	100%
Lingua dos 14 ós 18 anos	27,3%	58,8%	12,2%	1,7%	100%
Lingua dos 19 ós 30 anos	6,9%	68,4%	21,5%	3,2%	100%
Lingua dos 31 en diante	0,4%	68,7%	27,7%	3,2%	100%

Cadro 3.6. *Galegofalantes iniciais que afirman ter cambiado de lingua*

	só galego	máis galego	máis castelán	só castelán	Total
Lingua ata os 13 anos	57,7%	38,4%	3,6%	0,3%	100%
Lingua dos 14 ós 18 anos	29,0%	59,9%	10,4%	0,7%	100%
Lingua dos 19 ós 30 anos	7,7%	76,6%	14,8%	0,9%	100%
Lingua dos 31 en diante	7,3%	81,0%	11,3%	0,4%	100%

Os datos dos cadros 3.5 e 3.6 mostran que entre os galegofalantes iniciais a incorporación da outra lingua xorde antes ca nos castelanfalantes. Antes dos 13 anos, un 42.3% daqueles introduciu a outra lingua nalgún grao, fronte ó 32.2% nos castelanfalantes iniciais. Aínda que, como xa se dixo, non é moi habitual atopar casos de abandono total da lingua inicial, nas respostas dadas á pregunta relativa á lingua habitual dos entrevistados, entre os que cambiaron de lingua aparece un 3.7% de castelanfalantes iniciais que teñen como lingua habitual só o galego. Sen embargo, tan só un 0.5% dos que aprenderon a falar nesta última lingua están instalados exclusivamente no castelán. Aínda que son poucos casos, cómpre destacar algúns datos de interese verbo destes individuos. En primeiro lugar, hai que facer unha breve alusión á posibilidade, xa mostrada noutros traballos, de que a autovaloración sobre conductas lingüísticas recollida mediante un cuestionario non sempre reflicta os usos reais da poboación, é dicir, ¿que entende un entrevistado por abandono da lingua inicial?; ¿implica isto que en ningún caso usa a lingua na que aprendeu a falar ou tan só que o seu uso é moi restrinxido? Non podemos responder dun xeito adecuado a estas cuestións sen realizar unha investigación de tipo cualitativo na que se recollan momentos de fala espontánea seguindo as técnicas da observación-participante, a través da inclusión do investigador nas redes sociais propias dos suxeitos a investigar. Tendo en conta isto, o que podemos facer a partir dos nosos datos é unha breve caracterización dos individuos que abandonaron completamente a súa lingua inicial. A lingua predominante nos ambientes familiares do 3.7% de castelanfalantes iniciais é o galego, xa que os datos referidos á lingua dos pais co entrevistado, lingua dos pais entre si, lingua dos pais cos avós, lingua dos avós, etc.,

confirman a escasa presenza do castelán entre ditas xeracións anteriores. Tan só os pais do 21.5% destes entrevistados falan só castelán con eles. No caso da lingua usada entre o pai e a nai, nun 70.3% o galego é a única lingua presente. Esta porcentaxe elévase ata o 81% cando se trata da lingua dos pais cos avós. Segundo estas cifras, podemos dicir que estamos ante casos de pais tradicionalmente instalados no galego que lles falan ós seus fillos (entrevistados) en castelán. Polo tanto, o abandono desta última lingua non supón unha ruptura brusca coas redes sociais do individuo ó se-lo galego un idioma habitual no seu contorno. Este fenómeno pode reflectir un éxito tan só parcial do proceso desgaleguizador dos pais cara ós seus fillos.

No cuestionario incluíuse unha pregunta que pretendía coñecer as razóns que motivaran o cambio de lingua. Entre a batería de respostas, un de cada tres individuos afirma que cambiou de lingua por adaptación ó medio, tanto entre os castelán como entre os galegofalantes iniciais. Aínda que, en xeral, as razóns son moi similares, hai algunhas diferencias que salientan: entre os castelanfalantes iniciais hai un 26.5% que cambiou de lingua por vontade propia, fronte a un 14% entre os galegofalantes iniciais. O ensino aparece tamén como un axente favorecedor do cambio lingüístico, xa que este factor impulsou cambios nun 21.9% de galegofalantes iniciais, mentres que a porcentaxe se reduce en 10 puntos entre os que aprenderon a falar só en castelán. Se tomámo-los individuos que cambiaron por influxo do ensino, atópanse diferencias significativas na lingua inicial ó ter en conta a idade, xa que entre os castelanfalantes iniciais un 82.6% é menor de 25 anos (individuos que recibiron ensino en galego), mentres que entre os galegofalantes iniciais menores de 25 anos que cambiaron de lingua tan só se viron influídos polo ensino un 18%. Pódese soste, polo tanto, que a escola ten favorecido máis a castelanización cá galeguización.

Nos gráficos 3.5 e 3.6 pódese ver a distribución dos monolingües iniciais no que á lingua habitual se refire. A información corresponde a tódolos monolingües iniciais (tanto en galego coma en castelán) e non só ós que nalgún momento cambiaron de lingua, xa que nestes últimos a distribución da lingua habitual é distinta, como se sinalou anteriormente. Téñase en conta que a discordancia coas cifras de individuos monolingües iniciais en galego (e tamén en castelán) que cambiaron total ou parcialmente de lingua nalgún momento da súa vida coas expostas no punto 2 anteriormente citado, débese a que se trata de información de diferente tipo. No

primeiro caso faise referencia a se houbo cambio de lingua e no segundo (o que aparece nos gráficos) á lingua habitual. Pode darse o caso de individuos que manifesten que cambiaron de lingua pero que, nembargante, volveron a instalarse finalmente na súa primeira lingua. As diferencias que aparecen entre as respostas dadas á pregunta que incidía en se houbera ou non cambio de lingua e o cruzamento entre lingua inicial e lingua habitual son, en calquera caso, moi febles: 2.6 puntos no caso do galego e 0.4 no castelán. Polo que respecta ós galegofalantes iniciais, o gráfico 3.5 mostra que un 63.7% fala na actualidade só galego. No total da mostra temos unicamente un 0.2% de galegofalantes iniciais que son monolingües en castelán (un 4.6% fala habitualmente 'máis castelán'). Polo contrario, entre os castelanfalantes iniciais o mantemento da lingua inicial exclusivamente como lingua habitual é menos frecuente: 36.9% dos casos (gráfico 3.6). No grupo dos que aprenderon a falar en castelán hai, ademais, un 2.4% de monolingüismo en lingua galega e un 14.9% fala habitualmente 'máis galego'.

Gráfico 3.5

Lingua habitual dos galegofalantes iniciais

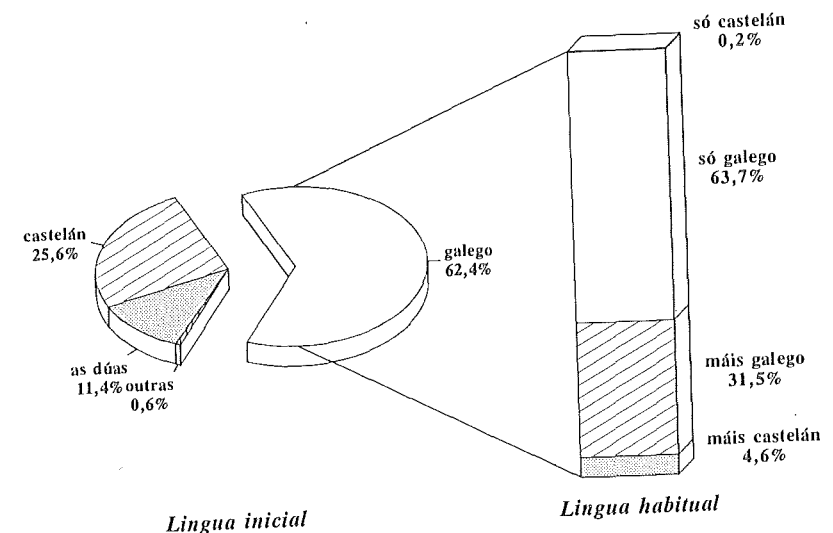
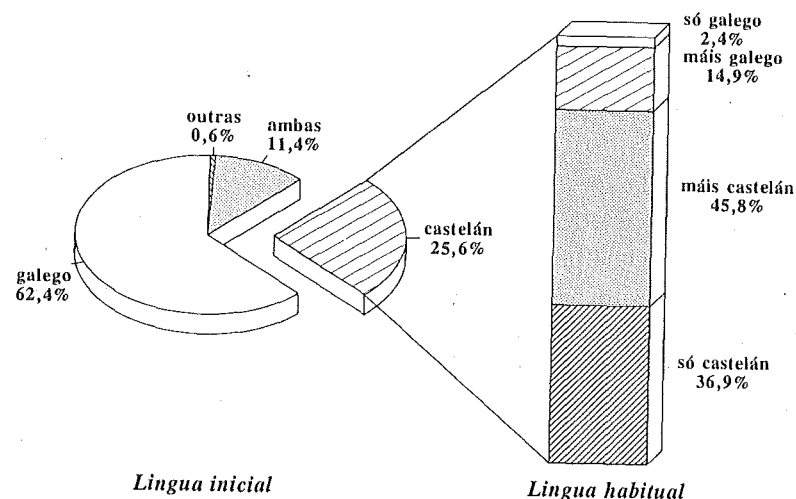

Gráfico 3.6

Lingua habitual dos castelanfalantes iniciais

Na maior parte das sociedades modernas podemos atopar diferencias de tipo sociolingüístico asociadas coa clase social dos individuos. Un dos principais problemas que xorden no eido das ciencias sociais é que, entre os sociólogos, non hai unanimidade á hora de acadar unha definición do concepto de clase social. En xeral, fálase dunha variable heteroxénea que integra diversos factores non sempre controlables. Pese a isto, os indicadores que habitualmente a definen son o nivel de ingresos, a profesión, e outros que, en maior ou menor medida, dan unha idea do que un individuo determinado pode posuír. A clase social aparece, pois, delimitada non tanto polo producido coma polo adquirido que é no que se basean as relacións de status e de poder nunha sociedade. Noutras palabras, cando se fala de clase social reflíctese a pertenza ou non dos individuos a grupos de prestixio. Sen embargo, se se priorizan outros indicadores coma o nivel educativo, por exemplo, as agrupacións de clase presentaríanse substancialmente modificadas. Nas sociedades occidentais, o status económico constitúe o factor determinante da clase social dos individuos, polo que a indiferencia ou o respecto (ante os demais) que este indicador pode xerar aparece condicionado por semellantes clasificacións que na maior parte dos casos reflicten prexuízos e conductas amplamente asentadas na sociedade.

O trazo de sociedade semiperiférica dominante en Galicia obríganos a tratar con especial coidado a estratificación sociolóxica da súa poboación. Sociedades semiperiféricas ou semiindustrializadas son aquelas que combinan modelos tradicionais de subsistencia con modernos modos de produción capitalista. Este tipo de sociedades mixtas sempre supoñen un reto cando se pretende categorizalas, de xeito que moitas das etiquetas empregadas habitualmente en Socioloxía resultan, ás veces, de difícil aplicación, polo que, como se dixo anteriormente na parte metodolóxica, as distintas categorías sociais empregadas neste traballo deben ser interpretadas con certa flexibilidade. En calquera caso, é necesario optar por un modelo.

Atendendo a todo isto, no cuestionario recollémo-la clase social do entrevistado a partir da estimación do entrevistador. Este consideraba non só as respostas dadas a preguntas como os ingresos ou a profesión, senón tamén o lugar de residencia, as características da zona onde residía o entrevistado, etc. Aínda que deste xeito se eliminaron moitas valoracións subxectivas do entrevistado, non desaparece o risco de se introduciren as do entrevistador, polo que a análise desta variable require un tratamento e unha interpretación máis prudente. Ademais, debe quedar claro desde un primeiro momento que a clase social á que pertencían os entrevistados no momento de facér-las enquisas non puido, obviamente, condiciona-la súa lingua inicial. O que con este cruzamento se quere mostrar é se o feito de ser falante inicial dunha lingua determinada está, dalgún xeito, relacionado cunha certa clase social.

Velaquí a distribución da mostra por clase social:

Cadro 3.7. *Distribución da mostra segundo a clase social*

baixa	5,7%
media-baixa	47,9%
media	42,1%
media-alta	4,4%

Segundo o cadro 3.7, en Galicia 9 de cada 10 individuos pertencen ás clases 'media-baixa' ou 'media', distribución, por outra banda, habitual nos países desenvolvidos.

Se nos interesa ve-la distribución por clase social de cada unha das linguas iniciais, obsérvase que entre os galegofalantes iniciais hai un 7% de individuos na clase social 'baixa', mentres que nos castelanfalantes iniciais

a porcentaxe redúcese a un 2.8%. No cadro 3.8 pode verse a distribución de cada unha das opcións de resposta en lingua inicial no que á clase social se refire:

Cadro 3.8. *Distribución da lingua inicial segundo a clase social*

	baixa	media-baixa	media	media-alta	Total
galego	7,0%	55,8%	35,1%	2,1%	100%
castelán	2,8%	31,7%	55,6%	9,9%	100%
as dúas	4,8%	41%	49,8%	4,4%	100%
outras	7,2%	47,7%	40,3%	4,8%	100%

A tendencia da variación queda máis clara ó termos presente a distribución ideal se a lingua inicial non introducise algún tipo de varianza (Cfr. cadro 3.7). Así, pode apreciarse a diferenza entre os galego e os castelanfalantes iniciais. Destes últimos, aproximadamente dous tercios están situados nas clases media e media-alta, xustamente ó contrario do que acontece nos que aprenderon a falar en galego. Os bilingües iniciais teñen unha distribución por clase social moi parecida á representada no cadro 3.7.

Tamén pode ser de interese ver cal foi a lingua inicial dos entrevistados que, no momento de face-lo traballo de campo, pertencían a unha determinada clase social. Por exemplo, no cadro 3.9 destaca que do 5.7% de entrevistados pertencentes á clase 'baixa' (véxase o cadro 3.7) un 76.9% tivo o galego como primeira lingua. Na clase 'media-baixa' tamén hai diferenzas importantes, xa que un 72.6% dos entrevistados instalados nela son galegofalantes iniciais, fronte a un 17% con lingua inicial castelán.

Cadro 3.9. *Distribución da clase social segundo a lingua inicial*

	galego	castelán	as dúas	outras	Total
baixa	76,9%	12,6%	9,7%	0,8%	100%
media-baixa	72,6%	17,1%	9,8%	0,6%	100%
media	52,1%	33,8%	13,5%	0,6%	100%
media-alta	29,6%	58,3%	11,4%	0,7%	100%

O galego é a lingua inicial predominante en tódalas clases agás na media-alta onde tan só un 29.6% dos entrevistados é galegofalante inicial,

fronte a un 58.3% que tivo o castelán como lingua primeira, o cal non debería resultar estraño tendo en conta que un 62.4% dos entrevistados declarou que aprendeu a falar en lingua galega.

Polo que respecta ós estudos, non é apropiado correlacionalos coa lingua inicial se o que pretendemos é ve-la influencia daqueles sobre esta. En realidade, a lingua inicial que un individuo posúa é, loxicamente, independente dos seus estudos, entre outras cousas por mera relación temporal⁶.

O que pode ser de utilidade para esta investigación respecto dos estudos dos entrevistados e a súa relación coa lingua inicial é ver se a distribución das linguas iniciais en cada grupo de estudos é distinta da distribución das mesmas no conxunto da mostra. É dicir, se hai tendencia a que os individuos con determinada lingua inicial estean máis presentes nun nivel de estudos determinado. Para facilita-lo traballo, decidimos recodifica-los estudos en catro categorías: 'ningún', 'primarios' (que agrupa os entrevistados con primarios incompletos e os que teñen primarios completos), 'secundarios' (que recolle os de FP, BUP e COU ou similares), e 'universitarios' (onde non se establece diferenza entre carreira de grao medio ou carreira superior). Segundo esta reagrupación, un 8.7% dos entrevistados non tiña ningún estudio no momento de face-lo traballo de campo, un 60.6% tiña estudos primarios, un 18.2% secundarios e un 12.5% universitarios. Como dato significativo téñase en conta que, por un lado, un 93.1% dos que non teñen estudos tiveron como lingua inicial o galego e, por outro, que do 12.5% con estudos universitarios un 58% aprendeu a falar en castelán. Dentro de cada opción de 'lingua inicial' os resultados son os seguintes:

Cadro 3.10. *Nivel de estudos segundo a lingua inicial*

Estudios	galego	castelán	as dúas
ningún	13,0%	0,9%	3,0%
primarios	71,7%	36,9%	53,2%
secundarios	10,4%	33,8%	26,6%
universitarios	5,0%	28,4%	17,3%
Total	100%	100%	100%

⁶ Si podería ser interesante ve-lo contraste en función dos estudos dos pais, pero non se recolleron neste traballo, aínda que si se recolleron as súas profesións.

Entre os galegofalantes iniciais, 8 de cada 10 non acadan niveis de estudos superiores ós primarios. Os trazos sociolóxicos deste grupo, hábitat rural, clase social baixa ou media baixa, principalmente poboación envellecida, etc. son os que axudan a comprende-las baixas porcentaxes nos valores 'secundarios' e 'universitarios'. En cambio, entre os castelanfalantes iniciais máis dun cuarto fixeron estudos universitarios e máis da metade fixeron estudos superiores ós primarios.

3.2. Distribución da lingua inicial por sectores.

Como se pode ver no mapa nº1, en 18 dos 34 sectores o galego é a lingua inicial de máis do 70% da poboación, chegando a supera-lo 80% en 10 dos casos. Parece haber unha diferenza salientable entre as provincias occidentais e as orientais ó ser nos sectores destas últimas onde o castelán como primeira lingua a penas supera o 20% (agás nas cidades, tal como o pon de manifesto o mapa nº2).

Nesta sección (descripción e análise da lingua inicial nos seis sectores seleccionados), no que respecta ó hábitat de nacemento e fronte ás agrupacións que aparecen nas táboas, nos gráficos decidimos reduci-la tipoloxía a tres valores: urbano, vilas e rural. Non obstante, cómpre dicir que a categoría 'urbano' inclúe os casos de 'periurbano', aínda que nas cidades de Santiago e de Pontevedra este último hábitat merecerá un comentario especial, tendo en conta que na mostra coa que traballamos hai un número considerable de entrevistados que no momento de recolle-la información vivían en zonas periurbanas nenas dúas cidades. O 'rural' comprende os valores 'rural-1' e 'rural-2'. Os nados fóra de Galicia non se tiveron en conta. Cómpre así mesmo aclarar que, por razóns metodolóxicas, os gráficos que a continuación aparecerán de lingua inicial cruzada coa idade en cada un dos sectores, refírense só ós índices de galego e de castelán, sen facer referencia ós bilingües iniciais. Para ter en conta as porcentaxes de bilingüismo inicial en cada un dos seis sectores seleccionados para este traballo, téñase presente o seguinte cadro⁷:

⁷ Os cruzamentos entre este valor e a idade en cada un dos sectores serán presentados á parte.

Cadro 3.11. Porcentaxes de bilingües iniciais

A Coruña	10,3%
Pontevedra	14,9%
Santiago	14,0%
Lugo-2	9,6%
Ourense-4	11,9%
Lugo-5	7,1%

Como se ve, ningún dos sectores chega ó 15% de poboación bilingüe inicial, aínda que ó ter en conta algúns cruzamentos esta porcentaxe alterase, chegando nalgúns casos a supera-lo 25% (véxase cadro 3.12 máis adiante). No conxunto de Galicia, aparecen 17 sectores cunha porcentaxe de máis do 10% de bilingüismo inicial (mapa nº3).

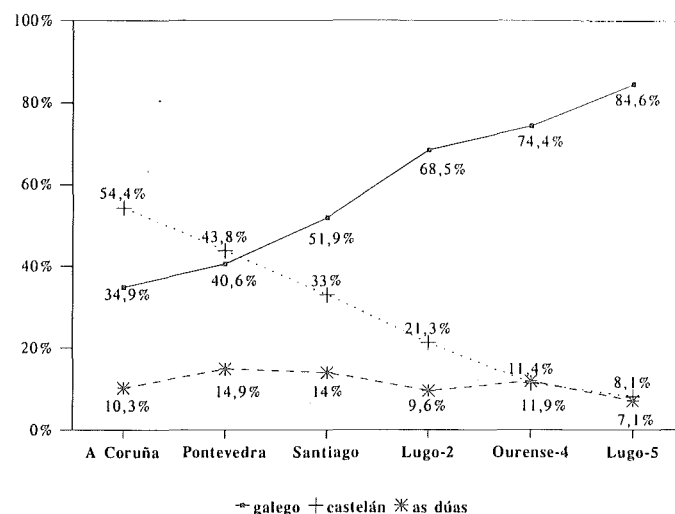
Existen unhas pautas xerais de variación para calquera dos seis sectores estudados neste traballo que podemos resumir como unha maior tendencia a te-lo castelán como lingua inicial consonte a idade é menor, e a medida que aumentan as características urbanas do lugar de nacemento. Polo contrario, aumenta o galego nos grupos de maior idade e cando o hábitat de nacemento é predominantemente rural.

Sen embargo, pese a estas tendencias xerais, cada sector ten as súas propias particularidades, tanto no que se refire ás diferenzas de resposta entre grupos, como no predominio dunha lingua ou outra.

Tal como se manifesta no gráfico 3.7, o galego é a lingua inicial predominante en tódolos sectores agás nas cidades da Coruña e Pontevedra, onde rexistramos unhas porcentaxes de castelán do 54.4% e do 43.8% respectivamente:

Gráfico 3.7

Distribución da lingua inicial en cada sector

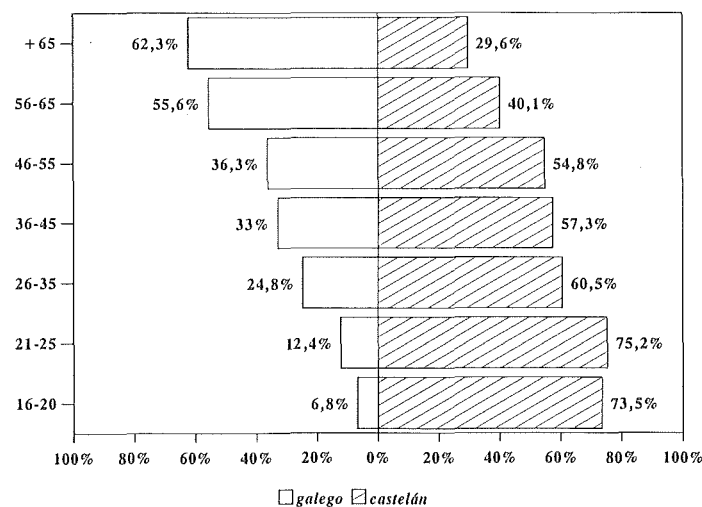

Se comparámo-lo que acontece en cada un dos sectores cos datos manexados no conxunto de Galicia, temos que nos formados por cidades, A Coruña, Santiago e Pontevedra, as porcentaxes de lingua inicial 'castelán' son máis elevadas cás de Galicia. O sector con maior presenza de galego é Lugo-5, cun 84.6% da poboación monolingüe inicial en lingua galega, seguido de Ourense-4, que recolle pequenas vilas, e que acada o 74.4% de galegofalantes iniciais. Pola súa banda, Lugo-2, sector formado por vilas máis grandes cás de Ourense-4, ten unha porcentaxe 6 puntos inferior á deste último sector. Das cidades escollidas, Santiago é a única cunha porcentaxe de galegofalantes iniciais máis alta que de castelanfalantes iniciais, cun 51.9%. O caso do bilingüismo inicial tamén é significativo, dada a relevancia deste fenómeno. Como se viu enriba, en termos xerais, as posibilidades de atopar individuos bilingües están ó redor do 10% de toda a poboación.

De entre os seis sectores seleccionados, a cidade da Coruña é a que presenta os índices máis elevados de castelán como lingua materna. De feito, as súas porcentaxes superan o 50% en calquera dos grupos de idade de menos de 55 anos, cun 75.2% no grupo 21-25 e un 73.5% nos menores de 20 anos.

Gráfico 3.8

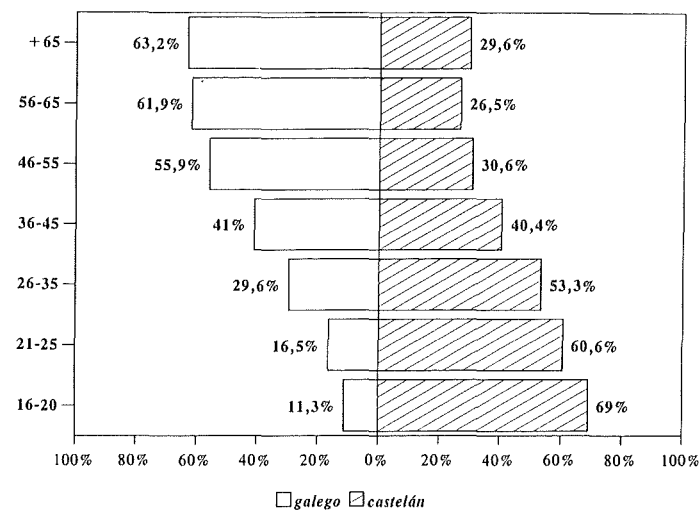
Lingua inicial por grupos de idade na cidade da Coruña (monolingües)

Algo semellante parece suceder en Pontevedra, aínda que, fronte á Coruña, o galego é a lingua inicial predominante nos maiores de 45 anos. Entre os maiores de 65 anos, tanto nunha cidade coma noutra, un 29.6% tivo como primeira lingua o castelán.

Gráfico 3.9

Lingua inicial por grupos de idade na cidade de Pontevedra (monolingües)

Nos demais sectores, tal como mostram os gráficos 3.10, 3.11, 3.12 e 3.13, as porcentaxes de monolingües iniciais en castelán no grupo de máis idade oscilan entre o 14.1% de Santiago e o 3.1% de Lugo-5, apreciándose unha regresión a medida que o hábitat do sector perde carácter urbano.

Gráfico 3.10

Lingua inicial por grupos de idade na cidade de Santiago (monolingües)

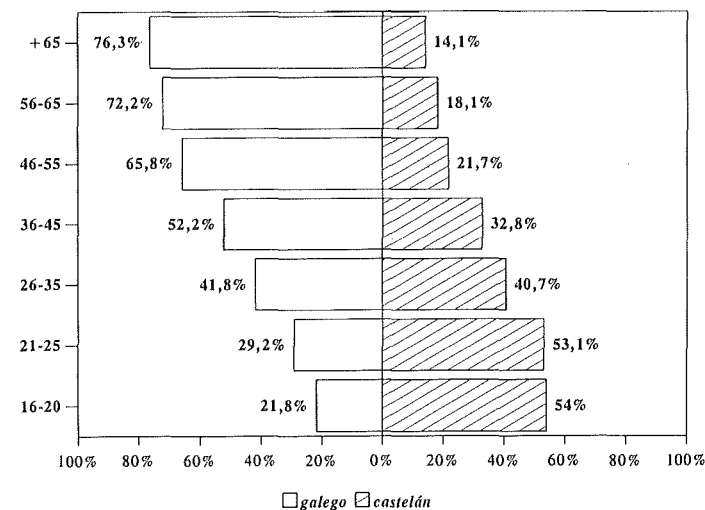

Gráfico 3.11

Lingua inicial por grupos de idade no sector de Lugo-2 (monolingües)

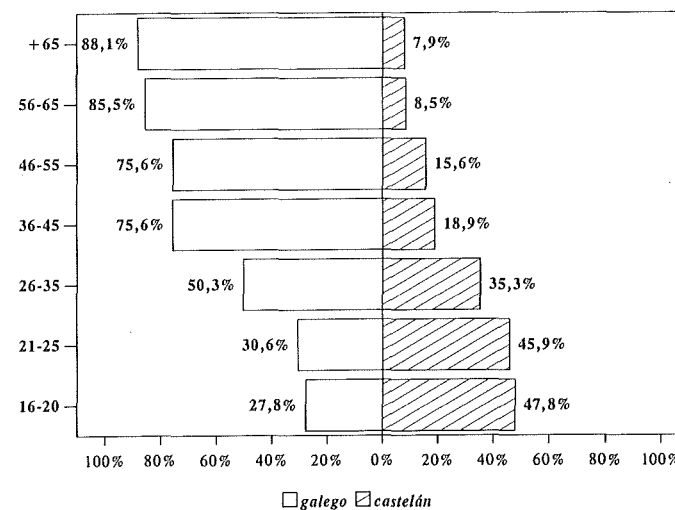

Gráfico 3.12

Lingua inicial por grupos de idade no sector de Lugo-5 (monolingües)

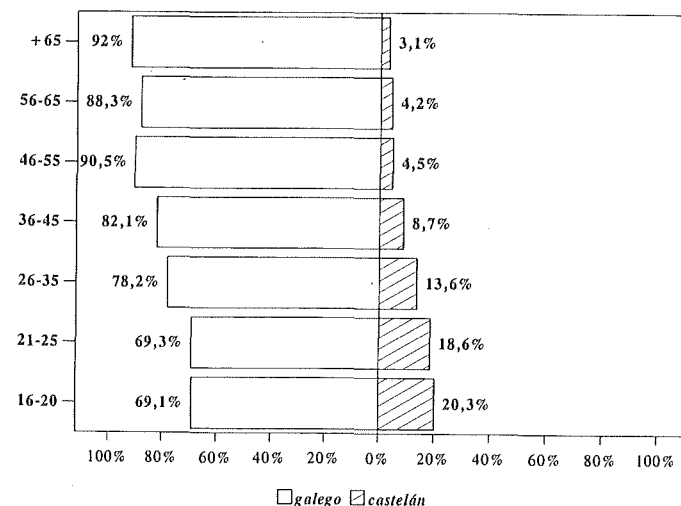
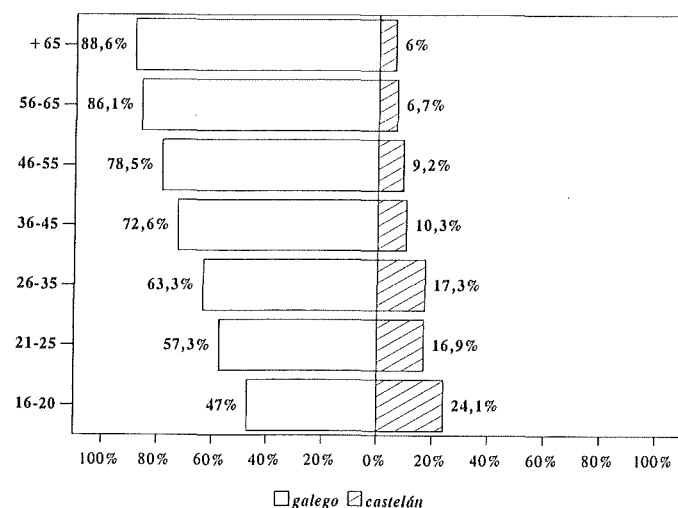

Gráfico 3.13

Lingua inicial por grupos de idade no sector de Ourense-4 (monolingües)

Lugo-5 e Ourense-4 son os únicos sectores nos que o monolingüismo inicial en galego é superior ó castelán en tódolos grupos de idade, mesmo nos máis novos (menores de 20 anos). Lugo-5 ten un 69.1% de falantes que aprenderon inicialmente só o galego entre os menores de 20 anos. A presenza do castelán a penas é significativa nos maiores de 45 anos en calquera dos dous sectores. Isto parece mostrar que a medida que o sector perde características urbanas, o galego é a opción dominante nos entrevistados de menor idade.

A tendencia xeral de aumento do castelán a medida que descendemos na idade aparece en tódolos sectores, pero, como xa dixemos, dunha maneira particular nalgúns deles. De feito, repasando os gráficos anteriores queda claro que a progresión máis relevante é a de Pontevedra e a de Lugo-2, onde despois de manterse unha caída relaxada, aparecen cambios bruscos nos menores de 36 anos.

No cadro 3.12 pódese ver a distribución dos bilingües iniciais en cada sector por grupos de idade. Agás en Lugo-5 e Pontevedra, o grupo de idade onde aparecen máis bilingües iniciais é o de 16 a 20 anos, que acada o 29% en Lugo-2, o 27% en Ourense-4, o 25.5% na cidade da Coruña e o 24.5% en Santiago. Nos outros dous sectores, Lugo-5 e Pontevedra, o grupo de idade que abrangue ós de 21 a 25 anos é o que contén máis bilingües iniciais, cun 21% tanto en Pontevedra coma en Lugo-5. Nos grupos de maior idade a presenza de bilingües iniciais é menos habitual, sen que, neste caso, poida falarse de diferencias importantes entre os sectores.

Cadro 3.12. Bilingües iniciais en cada un dos seis sectores por grupos de idade

	A Coruña	Santiago	Pontevedra	Lugo-2	Ourense-4	Lugo-5
16-20	18,9%	24,2%	19,0%	10,6%	26,5%	23,3%
21-25	11,4%	16,8%	22,0%	11,4%	23,6%	21,2%
26-35	13,3%	16,3%	16,3%	7,4%	13,3%	13,2%
36-45	9,2%	12,4%	17,4%	8,7%	12,8%	5,5%
46-55	8,9%	11,2%	13,5%	5,0%	10,0%	8,1%
56-65	4,3%	9,7%	11,0%	7,5%	7,2%	6,0%
+65	8,0%	8,3%	6,6%	4,7%	5,0%	4,0%

O ritmo de desgaleguización en cada un dos sectores é diferente. No mapa nº4 pode verse que a caída interxeracional do galego como lingua materna é moi forte en 8 dos 34 sectores, acadando porcentaxes, nalgún caso, de máis de 75 puntos de diferenza entre a xeración máis vella e máis nova. Este mapa reflicte claramente que este fenómeno é máis acentuado nos sectores da provincia de Pontevedra (e tamén na Coruña, aínda que en menor medida) ca no resto. O complexo proceso de desgaleguización está relacionado con factores como a urbanización, a industrialización e outros aspectos pertinentes para a modernización dunha sociedade. As provincias de Lugo e Ourense, como é ben sabido, son as menos dinámicas (máis deprimidas) ademais de se-las que máis efectivos perden debido, sobre todo, á emigración cara ás zonas economicamente máis poderosas do país.

Nos cadros 3.13 e 3.14 presentámo-los datos referidos á diferenza intergrupar para cada un dos seis sectores estudados. As puntuacións indican as diferenzas de galegofalantes iniciais entre un grupo de idade e o inmediatamente anterior. Por exemplo, os 6.7 puntos que aparecen no cruzamento entre a columna '56-65' e a fila correspondente ó sector 'Coruña' no cadro 3.13, representan a perda de galego entre o grupo de 56 a 65 anos respecto do grupo inmediatamente superior (o de máis de 65 anos) no caso da cidade da Coruña. A puntuación total reflicte a diferenza das porcentaxes entre os dous grupos extremos. Pola contra, no cadro 3.14 as puntuacións indican o aumento do castelán a medida que diminuímos na idade. Así, no grupo dos máis novos na cidade de Santiago hai 0.9 puntos máis de castelanfalantes iniciais ca na xeración anterior.

Cadro 3.13. Perda do galego por grupos de idade

Sector	56-65	46-55	36-45	26-35	21-25	16-20	Total
Coruña	6,7	19,3	3,3	8,2	12,4	5,6	55,5
Santiago	4,1	6,4	13,6	10,4	12,6	7,4	54,5
Lugo-2	2,6	9,9	0,0	25,3	19,7	2,8	60,3
Lugo-5 ⁸	3,7	0,0	8,4	3,9	8,9	0,2	22,9
Ourense-4	2,5	7,6	5,9	9,3	6,0	10,3	41,6
Pontevedra	1,3	6,0	14,9	11,4	13,1	5,2	51,9

⁸ O valor da columna "46-55" que lle corresponde a Lugo-5 non é 0 realmente, senón -2,2. O signo (-) tanto nos datos deste cadro como nos do seguinte, hai que interpretalo como o fenómeno inverso. Neste caso non como perda intergrupar senón como aumento.

Cadro 3.14. Aumento do castelán por grupos de idade⁹

Sector	56-65	46-55	36-45	26-35	21-25	16-20	Total
Coruña	10,5	14,7	2,5	3,2	14,7	0,0	43,9
Santiago	4,0	3,6	11,1	7,9	12,4	0,9	39,9
Lugo-2	0,6	7,1	3,3	16,4	10,6	1,9	39,9
Lugo-5	1,1	0,3	4,2	4,9	5,0	1,7	17,2
Ourense-4	0,7	2,5	1,1	7,0	0,0	7,2	18,1
Pontevedra	3,1	4,1	9,8	12,9	7,3	8,4	39,4

Se nos detemos na última columna de cada un dos cadros, pode verse o diferente comportamento das cidades fronte, por exemplo, a Lugo-5. Sen embargo, segundo os totais do cadro superior, o sector que sufriu un proceso de desgaleguización máis forte foi Lugo-2, cun índice do 60.3 de perda de galegofalantes iniciais entre o grupo dos máis novos e o dos máis vellos. Á súa vez, en Lugo-5 o ritmo de desgaleguización é moito máis lento, non só respecto de Lugo-2 senón tamén de tódolos demais sectores. Non hai que esquecer que Lugo-5 é un sector no que predomina o hábitat rural. Este fenómeno confírmase no cadro 3.14 que, como se pode ver, presenta información complementaria. Á parte das tendencias observadas anteriormente, chama a atención o caso de Ourense-4, xa que presentaba unha perda considerable de galegofalantes iniciais (cadro 3.13) pero á súa vez non implica un aumento proporcional de castelanfalantes (índice do 18.1). A explicación hai que buscala unha vez máis no aumento do número de bilingües iniciais a medida que diminúe a idade. Anteriormente xa quedou sinalado que este sector é un dos que presentan maior bilingüismo inicial nos grupos de idade máis novos.

Nas cidades os procesos de desgaleguización son bastante semellantes, aínda que na Coruña é onde máis aumentou a presenza da lingua castelá.

Por grupos de idade, pese a darse unha perda progresiva do galego como lingua inicial (agás cando a puntuación é 0), parece ser no grupo de 21-25 onde estes procesos de perda do galego e aumento do

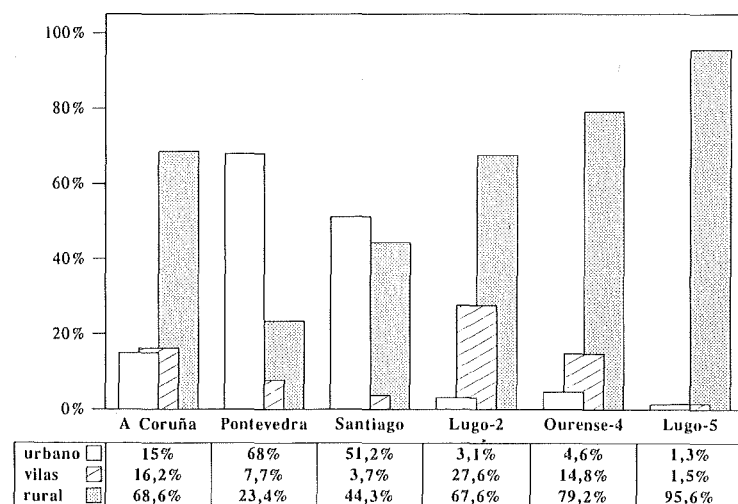
⁹ Neste cadro hai dous cruzamentos con valor negativo: Coruña/16-20 que presenta un valor real de -1,7 e Ourense-4/21-25, cun -0,4.

castelán son máis acusados. En calquera dos seis sectores os índices que aparecen na columna 21-25 son dos máis elevados, tanto nun cadro coma noutro (agás Ourense-4).

Xa vímo-las correlacións entre a lingua inicial e o lugar de nacemento. Tamén para o caso dos sectores, hai unha tendencia xeral a que o galego sexa menos frecuente como lingua inicial canto máis urbano é o lugar de nacemento do entrevistado, de modo que entre os nados no rural as porcentaxes de galegofalantes iniciais son moito máis elevadas ca entre os que naceron nas vilas e no urbano, tal como se aprecia se comparamos entre si os datos que aparecen no gráfico 3.14.

Gráfico 3.14

Monolingües iniciais en galego segundo o hábitat de nacemento

A procedencia dos monolingües iniciais en galego é rural na maioría dos sectores, agás en Pontevedra e en Santiago.

Tan só un 15% dos entrevistados galegofalantes iniciais que vivían na cidade da Coruña no momento de pasa-las enquisas nacera no medio urbano. A porcentaxe de nados nas vilas é moi similar (16.2%). Esta tendencia reflíctese con maior claridade en Ourense-4, Lugo-5 e Lugo-2, aínda que neste último sector aumenta considerablemente a

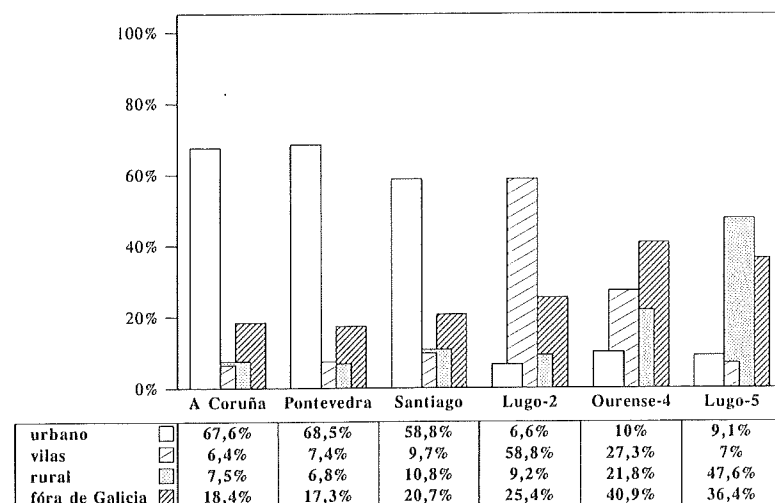
porcentaxe dos nados nas vilas, o que é loxico por tratarse dun sector constituído pola agrupación de vilas. Non debe esquecerse que moitos entrevistados naceron no mesmo lugar, ou polo menos no mesmo sector, no que vivían cando se realizaron as enquisas. Polo que respecta ás cidades de Santiago e Pontevedra, hai que sinalar que a elevada porcentaxe de entrevistados con galego como lingua inicial que proceden do urbano débese a que nesa categoría agrupamos tamén os casos de periurbano. O 51.1% de monolingües iniciais en galego do concello de Santiago, categorizados como urbanos, desglósase nun 20.2% de procedencia urbana e un 30.9 de procedencia periurbana. No caso de Pontevedra, o 68% desta mesma categoría é o resultado da suma dun 11.4% de urbano e un 56.6% de periurbano. Cómpre engadir, ademais, que no gráfico 3.14 se prescindiu da categoría 'fóra de Galicia' dada a baixa frecuencia de individuos nados fóra que falaban inicialmente galego.

Se temos en conta os movementos poboacionais habidos no interior de Galicia, e tendo presente a relación entre lingua inicial e hábitat de nacemento, podemos atopar sentido a estes feitos. Así, dos entrevistados da cidade da Coruña, a metade provén de fóra da mesma, mentres que no caso de Pontevedra un 67.1% naceu nun espazo urbano (probablemente na propia cidade). Deste 67.1%, un 59.2% provén do periurbano.

Con respecto á distribución do castelán, apréciase unha notoria relación entre o carácter urbano do hábitat de nacemento e o maior índice de monolingües iniciais neste idioma, tal como se pode apreciar na Coruña, Pontevedra e Santiago, aínda que convén ter presente a diferenza de case 9 puntos entre os sectores da Coruña e Santiago.

Gráfico 3.15

Monolingües iniciais en castelán segundo o hábitat de nacemento

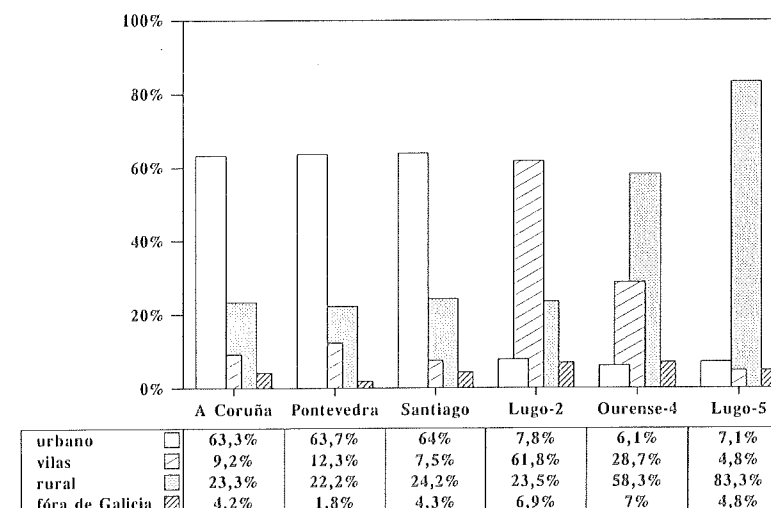

Nos outros tres sectores a porcentaxe de entrevistados monolingües iniciais en castelán queda reducida a un 21.3% en Lugo-2, 11.4 en Ourense-4 e a un 8.1% en Lugo-5. Ademais, cómpre engadi-la escasa contribución de poboación de orixe urbana que vive nestes tres sectores, polo que parece razoable que as maiores porcentaxes de monolingües iniciais en castelán se correspondan co hábitat dominante en cada sector.

Por último, no gráfico 3.16 relativo á procedencia dos bilingües iniciais, atopamos unha forte similitude entre os sectores da Coruña, Pontevedra e Santiago, onde destaca considerablemente a relación entre orixe urbana e bilingüismo inicial. Por outra banda, igual que acontecía no gráfico 3.14 nos sectores non urbanos, volvemos atopar unha forte afinidade co carácter do sector, é dicir, desde unhas elevadas porcentaxes de bilingües iniciais, 61.8%, de procedencia vilega en Lugo-2, ata un 83.3% de procedencia rural en Lugo-5.

Gráfico 3.16

Bilingües iniciais segundo o hábitat de nacemento

A continuación introducimos los resultados obtenidos después de la recodificación del hábitat de nacimiento en los seis sectores analizados (véxase nota 1):

	lingua inicial				
	galego	castelán	as dúas	outras	N
A Coruña					
Total sector	39.1%	49.9%	11.0%		1041
HÁBITAT					
urbano	10.8%	75.8%	13.4%		567
vilas	55.9%	34.7%	9.3%		118
rural	78.7%	13.5%	7.9%	356	
Santiago					
Total sector	56.5%	28.8%	14.7%	.1%	1050
HÁBITAT					
urbano	48.3%	35.4%	16.3%		633
vilas	31.0%	52.1%	16.9%		71
rural	76.6%	11.8%	11.3%	.3%	346
Lugo-2					
Total sector	73.1%	17.3%	9.6%		985
HÁBITAT					
urbano	50.0%	32.6%	17.4%		46
vilas	50.6%	33.6%	15.8%		399
rural	91.7%	3.9%	4.4%		540
Lugo-5					
Total sector	87.5%	5.4%	7.1%		1688
HÁBITAT					
urbano	46.3%	31.7%	22.0%		41
vilas	59.0%	25.6%	15.4%		39
rural	89.2%	4.2%	6.5%		1608
Ourense-4					
Total sector	80.2%	7.4%	12.1%	.2%	881
HÁBITAT					
urbano	64.7%	21.6%	13.7%		51
vilas	62.4%	17.6%	19.4%	.6%	170
rural	86.1%	3.6%	10.2%	.2%	660
Pontevedra					
Total sector	44.1%	39.7%	16.1%	.1%	1045
HÁBITAT					
urbano	41.1%	44.7%	14.2%		769
vilas	38.3%	39.4%	22.3%		94
rural	59.9%	18.7%	20.9%	.5%	182

3.3. Síntese.

Como se pretendeu mostrar nas páxinas precedentes, a distribución das linguas que se falan en Galicia é parcialmente distinta. Por unha banda, o galego aparece como a lingua inicial da maior parte da poboación de máis de 26 anos, chegando a índices moi superiores ós do

castelán a partir dos 40 anos. Por outro lado, o castelán é a lingua inicial que predomina nas xeracións dos máis novos. Aínda que é necesario contrastar estes datos cos usos lingüísticos, a presenza do castelán no grupo de menor idade é indicio dun proceso de desgaleguización que en aparencia leva camiño de incrementarse. É dicir, parece que estamos ante unha ruptura no proceso de transmisión interxeracional do galego.

Se isto é certo para a totalidade de Galicia, o proceso aparece máis acentuado nos sectores propiamente urbanos, sobre todo en cidades como A Coruña ou Pontevedra, onde dúas de cada tres persoas de entre 16 e 20 anos adquiriron en primeiro lugar a lingua castelá.

No caso dos sectores formados por concellos nos que son predominantes as vilas como tipo de hábitat, obsérvase unha lixeira diminución do galego como lingua inicial segundo o tamaño das vilas que forman estes sectores. Así, mentres Lugo-2, formado por vilas grandes -Viveiro e Monforte-, ten porcentaxes de castelanfalantes iniciais similares ás da mostra de Galicia, cun 21.3% de monolingüismo inicial en castelán (fronte ó 25.6% do total de Galicia, véxase o gráfico 3.1), Ourense-4, que comprende vilas de menor tamaño, as porcentaxes baixan ata o 11.4%.

Os bilingües iniciais parecen proceder fundamentalmente dos sectores menos rurais. Debido ó frecuente proceso de desprazamento campo-cidade que atopamos en Galicia, non resulta estraño que sexa nas cidades onde as porcentaxes de bilingüismo inicial resulten máis elevadas. Dentro dos espazos urbanos, é nas clases máis desfavorecidas onde o bilingüismo inicial está máis presente. Entre os bilingües iniciais que naceron neste hábitat hai un 25.3% na clase baixa, un 17.9% na clase media-baixa, 17.4% na clase media e un 12.4% na clase media-alta.

En Galicia non semella apropiado falar de abandono total da lingua materna. Dadas as características sociolingüísticas desta comunidade non se sente a necesidade de abandonar a lingua na que un aprendeu a falar. A presenza do galego en novos *dominios*¹⁰ ou institucións sociais cabe esperar que repercuta na súa extensión, chegando a converterse nunha lingua de amplo recoñecemento social.

¹⁰ En Socioloxía, enténdese por *dominio* un subsistema dunha comunidade ou dunha sociedade con estruturas e funcións propias. Subsistema que xera as súas propias interaccións, establecidas a partir de certos factores sociais como son a relación entre os participantes, o lugar e o tema da interacción etc. Entre os dominios que se recoñecen habitualmente están a igrexa, a familia, a escola, o traballo, etc.

Táboa 3.1. *Lingua inicial. Galicia*

	lingua inicial			
	galego	castelán	as dúas	outras
TOTAL GALICIA	62,4%	25,6%	11,4%	,6%
IDADE				
16 a 25 anos	38,9%	43,5%	16,7%	,9%
26 a 40 anos	53,4%	33,0%	12,8%	,9%
41 a 65 anos	71,6%	18,0%	9,9%	,4%
máis de 65 anos	81,8%	11,3%	6,6%	,3%
ESTUDIOS				
ningún	93,1%	2,8%	3,9%	,3%
primarios incompletos	82,6%	9,4%	7,7%	,4%
primarios completos	63,8%	22,7%	12,8%	,7%
formación profesional	43,5%	38,9%	16,8%	,7%
bacharelato	30,8%	52,0%	16,5%	,8%
carreira de grao medio	30,1%	52,5%	16,2%	1,1%
carreira de grao superior	20,4%	62,9%	15,4%	1,2%
outros estudos	52,9%	39,0%	7,6%	,5%
CLASE SOCIAL				
baixa	76,9%	12,6%	9,7%	,8%
media-baixa	72,6%	17,0%	9,8%	,6%
media	52,1%	33,8%	13,5%	,6%
media-alta	29,6%	58,3%	11,4%	,7%
PROFESIÓN				
empresarios	68,0%	19,9%	11,4%	,8%
titulación superior ou media	20,8%	64,5%	14,4%	,3%
profesionais liberais	15,3%	71,8%	10,7%	2,2%
docentes	35,2%	49,7%	14,0%	1,1%
forzas armadas	49,4%	33,5%	17,1%	
administración subalterno	46,3%	40,0%	13,1%	,6%
persoal servizos	49,0%	37,1%	12,9%	1,0%
autónomos	71,7%	16,6%	11,1%	,6%
labradores	96,0%	1,0%	2,9%	,1%
maríñeiros	84,1%	8,0%	7,5%	,5%
obreiros	65,7%	20,0%	13,6%	,6%
estudiantes	27,4%	53,4%	18,3%	,9%
amas de casa	68,7%	20,6%	10,0%	,7%
persoal sen primeiro emprego	44,3%	40,3%	14,4%	1,0%
SEXO				
home	62,5%	24,6%	12,3%	,6%
muller	62,3%	26,5%	10,6%	,6%
HÁBITAT DE NACEMENTO				
urbano	17,1%	65,3%	17,5%	,1%
periurbano	61,3%	21,1%	17,5%	,1%
vilas	51,7%	32,1%	16,2%	,0%
rural-1	67,3%	18,8%	13,8%	,1%
rural-2	86,5%	5,6%	7,8%	,1%
nacidos fóra de Galicia	12,3%	72,5%	7,4%	7,9%

Táboa 3.2. *Lingua inicial. A Coruña*

	lingua inicial				N
	galego	castelán	as dúas	outras	
TOTAL SECTOR	34,9%	54,4%	10,3%	,5%	1170
IDADE					
16 a 25 anos	9,3%	74,3%	15,6%	,8%	237
26 a 40 anos	26,5%	59,0%	13,3%	1,2%	324
41 a 65 anos	44,5%	49,4%	6,0%		447
máis de 65 anos	62,3%	29,6%	8,0%		162
SEXO					
home	34,6%	55,2%	10,0%	,2%	538
muller	35,1%	53,6%	10,4%	,8%	632
HÁBITAT DE NACEMENTO					
urbano	9,4%	77,2%	13,4%		552
periurbano	60,0%	26,7%	13,3%		15
vilas	55,9%	34,7%	9,3%		118
rural-1	66,3%	20,7%	13,0%		92
rural-2	83,0%	11,0%	6,1%		264
nacidos fóra de Galicia	,8%	90,7%	3,9%	4,7%	129
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	34,5%	54,7%	10,3%	,5%	1156
periurbano	64,3%	28,6%	7,1%		14

Táboa 3.3. *Lingua inicial. Santiago*

	lingua inicial				N
	galego	castelán	as dúas	outras	
TOTAL SECTOR	51,9%	33,0%	14,0%	1,1%	1153
IDADE					
16 a 25 anos	25,3%	53,6%	20,7%	,4%	237
26 a 40 anos	43,5%	39,0%	15,6%	1,9%	372
41 a 65 anos	66,2%	22,4%	10,6%	,8%	388
máis de 65 anos	76,3%	14,1%	8,3%	1,3%	156
SEXO					
home	52,1%	31,7%	14,8%	1,3%	520
muller	51,7%	34,1%	13,3%	,9%	633
HÁBITAT DE NACEMENTO					
urbano	28,8%	50,7%	20,5%		420
periurbano	86,9%	5,2%	8,0%		213
vilas	31,0%	52,1%	16,9%		71
rural-1	67,1%	19,2%	12,3%	1,4%	73
rural-2	79,1%	9,9%	11,0%		273
nacidos fóra de Galicia	4,9%	76,7%	6,8%	11,7%	103
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	40,3%	41,8%	16,8%	1,1%	819
periurbano	80,2%	11,7%	6,9%	1,2%	334

Táboa 3.4. *Lingua inicial. Lugo-2*

	lingua inicial				N
	galego	castelán	as dúas	outras	
TOTAL SECTOR	68,5%	21,3%	9,6%	,6%	1068
IDADE					
16 a 25 anos	29,1%	46,9%	22,3%	1,7%	175
26 a 40 anos	58,1%	30,8%	10,3%	,8%	253
41 a 65 anos	80,9%	12,1%	6,8%	,2%	413
máis de 65 anos	88,1%	7,9%	4,0%		227
HÁBITAT DE NACEMENTO					
urbano	46,5%	34,9%	18,6%		43
periurbano	100,0%				3
vilas	50,6%	33,6%	15,8%		399
rural-1	89,1%	5,9%	5,0%		101
rural-2	92,3%	3,4%	4,3%		439
nacidos fóra de Galicia	14,5%	69,9%	8,4%	7,2%	83
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	61,5%	26,7%	11,0%	,8%	720
rural-2	83,0%	10,3%	6,6%		348

Táboa 3.5. *Lingua inicial. Lugo-5*

	lingua inicial				N
	galego	castelán	as dúas	outras	
TOTAL SECTOR	84,6%	8,1%	7,1%	,3%	1775
IDADE					
16 a 25 anos	69,2%	19,4%	11,0%	,4%	263
26 a 40 anos	79,0%	12,4%	7,8%	,9%	347
41 a 65 anos	88,2%	4,9%	6,9%		714
máis de 65 anos	92,0%	3,1%	4,7%	,2%	451
SEXO					
home	86,2%	6,5%	6,9%	,5%	874
muller	83,0%	9,5%	7,3%	,1%	901
HÁBITAT DE NACEMENTO					
urbano	36,4%	39,4%	24,2%		33
periurbano	87,5%		12,5%		8
vilas	59,0%	25,6%	15,4%		39
rural-1	78,2%	12,7%	9,2%		316
rural-2	92,0%	2,2%	5,9%		1292
nacidos fóra de Galicia	27,6%	59,8%	6,9%	5,7%	87
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
rural-1	77,5%	13,6%	8,6%	,3%	671
rural-2	88,9%	4,7%	6,2%	,3%	1104

Táboa 3.6. Lingua inicial. Ourense-4

	lingua inicial				N
	galego	castelán	as dúas	outras	
TOTAL SECTOR	74,4%	11,4%	11,9%	2,3%	964
IDADE					
16 a 25 anos	52,3%	20,3%	25,0%	2,3%	172
26 a 40 anos	65,1%	15,3%	14,4%	5,1%	215
41 a 65 anos	82,2%	8,0%	8,2%	1,6%	376
máis de 65 anos	88,6%	6,0%	5,0%	,5%	201
SEXO					
home	73,8%	11,1%	13,0%	2,1%	470
muller	74,9%	11,7%	10,9%	2,4%	494
HÁBITAT DE NACEMENTO					
urbano	61,4%	25,0%	13,6%		44
periurbano	85,7%		14,3%		7
vilas	62,4%	17,6%	19,4%	,6%	170
rural-1	83,6%	2,6%	13,8%		116
rural-2	86,6%	3,9%	9,4%	,2%	544
nacidos fóra de Galicia	12,0%	54,2%	9,6%	24,1%	83
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	63,4%	17,0%	15,8%	3,8%	317
rural-1	75,8%	10,8%	13,3%		120
rural-2	80,6%	8,2%	9,3%	1,9%	527

Táboa 3.7. Lingua inicial. Pontevedra

	lingua inicial				N
	galego	castelán	as dúas	outras	
TOTAL SECTOR	40,6%	43,8%	14,9%	,7%	1146
IDADE					
16 a 25 anos	13,5%	65,3%	20,3%	,8%	251
26 a 40 anos	32,2%	50,0%	17,2%	,6%	338
41 a 65 anos	55,8%	30,6%	12,8%	,7%	405
máis de 65 anos	63,2%	29,6%	6,6%	,7%	152
SEXO					
home	41,2%	40,6%	17,6%	,6%	512
muller	40,1%	46,4%	12,8%	,8%	634
HÁBITAT DE NACEMENTO					
urbano	14,7%	70,6%	14,7%		361
periurbano	64,5%	21,8%	13,7%		408
vilas	38,3%	39,4%	22,3%		94
rural-1	50,0%	24,1%	25,9%		58
rural-2	64,5%	16,1%	18,5%	,8%	124
nacidos fóra de Galicia	4,0%	86,1%	3,0%	6,9%	101
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	24,0%	59,3%	15,9%	,9%	555
periurbano	56,2%	29,3%	14,0%	,5%	591